

طرح حفاظت از تالاب‌های ایران

حفظ تالاب‌ها: برای مردم، برای طبیعت

این پروژه در همکاری بین دولت ایران (سازمان حفاظت محیط زیست ایران)، صندوق تسهیلات محیط زیست جهانی (GEF) و برنامه توسعه ملل متحد (UNDP) از سال ۲۰۰۵ شروع و با هدف کاهش یا حذف دائمی تهدیدات و به طور کلی پایداری و بقاء اکوسیستم‌های تالابی ایران فعالیت خود را در تالاب‌های منتخب و با اهمیت به عنوان سایت‌های نمونه اجرایی کرده است و تلاش می‌کند تا تجربیات بدست آمده را در قالب معرفی رویکرد زیست بومی و استقرار یک سیستم مدیریتی جدید و فراهم کردن سازو کارهایی قانونی برای اجرایی شدن آن به سایر تالاب‌های کشور گسترش دهد.

برنامه راهبردی سال‌های ۲۰۱۹-۲۰۲۵

طرح حفاظت از تالاب‌های ایران برای ادامه مسیر خود در آینده، برنامه راهبردی برای سال‌های ۲۰۱۹-۲۰۲۵ را بر اساس تجارب موفق و با مشارکت ذینفعان کلیدی تدوین کرده است تا به تأثیرات بیشتر و مشارکت قوی تری منجر شود. این برنامه راهبردی با هدف تغییر روند فعلی تخریب و از دست دادن تالاب‌ها، رویکردهای موجود و تجارب موفق را گسترش می‌دهد و برای آرایه رویکردهای جدید نیز تلاش می‌کند. هدف اصلی برنامه راهبردی طرح حفاظت از تالاب‌های ایران برای این دوره عبارت است از:

بهبود وضعیت اکوسیستم‌های تالابی ایران از نقطه نظر وسعت، معیشت و تنوع زیستی

اهداف عملیاتی

'دولت، جامعه و مردم بخاطر نقشی که تالاب‌ها در توسعه پایدار دارند، باید برای تالاب‌های کشور ارزش قائل شوند و اقداماتی هماهنگ برای حفظ و احیا تالاب‌ها انجام دهند'. برای اجرای این برنامه راهبردی در گام اول ۷ پروژه اجرایی به شرح ذیل تعریف شده است:

- پروژه ۱:** ظرفیت‌سازی برای جوامع محلی که در نزدیکی تالاب‌های اصلی زندگی می‌کنند برای تغییر جهت از کشاورزی ناپایدار به سمت معیشت پایدار از طریق توسعه رویکرد «روستاهای سازگار با محیط زیست»
- پروژه ۲:** برنامه ظرفیت‌سازی با همکاری وزارت نیرو در خصوص طراحی و مدیریت زیرساخت‌های آبی پایدار، دوستاندار تالاب، شامل فعالیت‌های اثبات تجربی برای تامین دبی آب مورد نیاز برای یک تالاب نمونه
- پروژه ۳:** بررسی تأثیر تخریب تالاب‌های ایران بر میزان آلودگی هوا، ریزگردها و توسعه روش‌های امکان پذیر کاهنده آلودگی‌ها از طریق مدیریت یکپارچه/بهبود تالاب‌ها
- پروژه ۴:** کمپین‌های ملی افزایش آگاهی عمومی در خصوص حفاظت از تالاب‌ها، منافع اجتماعی- اقتصادی تالاب‌ها و مدیریت بهتر آب
- پروژه ۵:** معرفی و نمایش طرح‌های تجاری برای مناطق حفاظت شده تالابی به منظور حمایت از مدیریت موثر تالاب‌ها
- پروژه ۶:** ارزیابی و ارزش گذاری خدمات اکوسیستم تالاب و شناسایی طرح‌های پرداخت برای بهره مندی از مواهب طبیعی برای تامین منابع مالی خلاقانه برای مدیریت پایدار تالاب
- پروژه ۷:** حفاظت از ۲۴ رامسر سایت: ارزیابی آسیب پذیری و برنامه اقدام تعیین شده

از زمان آغاز به کار طرح حفاظت از تالاب‌های ایران، این طرح تلاش کرده که علل ریشه‌ای تخریب تالاب‌های ایران را با بکارگیری رویکرد اکوسیستمی کنوانسیون تنوع زیستی در سه سطح زیر بررسی و رفع کند:

در سطح محلی (سایت‌ها): با توانمندسازی جوامع محلی و ظرفیت‌سازی سایر دست اندرکاران برای مدیریت و رفع تهدیدات تالاب

در سطح حوضه آبریز: از طریق تعامل با ذینفعان استانی در مدیریت یکپارچه تالاب‌ها برای مقابله با تهدیدات بیرونی و افزایش آگاهی با ظرفیت‌سازی عمومی

در سطح ملی: با ظرفیت‌سازی در سازمان حفاظت محیط زیست برای مدیریت یکپارچه مناطق حفاظت شده تالابی و با تسری اقدامات حفاظتی تالاب‌ها به سایر وزارتخانه‌ها و دست‌اندرکاران ملی

پروژه همکاری در احیای دریاچه ارومیه از طریق مشارکت جوامع محلی در استقرار کشاورزی پایدار

پروژه همکاری در احیای دریاچه ارومیه از طریق مشارکت جوامع محلی در استقرار کشاورزی پایدار و حفاظت از تنوع زیستی با حمایت دولت ژاپن و با هدف کاهش مصرف آب و نهاده‌های شیمیایی در چارچوب برنامه مدیریت جامع دریاچه ارومیه و با هدف کمک به تامین حقایق دریاچه ارومیه در قالب طرح حفاظت از تالاب‌ها در حال اجرا می‌باشد.

Japan

دستاوردهای کلیدی طرح حفاظت از تالاب‌های ایران ۲۰۰۵-۲۰۱۷

جذب بیش از ۵ میلیون دلار از منابع بین‌المللی و بسیج بیش از ۱۰ میلیون دلار از اعتبارات ملی به منظور ارتقای رویکردهای مدیریتی و معرفی ابزارهای پایش، حفاظت و بهره برداری خردمندان از تالاب‌های ایران

15,000,000

معرفی موفقیت‌آمیز و نهادینه‌سازی روش‌های مشارکتی و جامع نگرینی بر رویکرد اکوسیستمی برای مدیریت و حفاظت از تالاب‌های ایران

پشتیبانی فنی به منظور استقرار سیستم تعیین و تامین نیاز آبی و تثبیت حريم ۱۵ تالاب با اهمیت کشور

تدوین و انتشار بیش از ۶۰ عنوان ابزارهای فنی، دستورالعمل و نشریات به منظور پشتیبانی فنی از استقرار سیستم مدیریت و حفاظت از تالاب‌ها

تدوین و اجرای برنامه مدیریت جامع برای ۱۸ تالاب کشور، که عبارتند از: دریاچه ارومیه، تالاب پیرشان، تالاب شادگان، تالاب قره‌قشلاق، تالاب قوری گل، تالاب سولدوز، تالاب نوروزلو، تالاب حله، مجموعه تالاب‌های لاکل-آمالک، آجی گل، تالاب چغاخور، تالاب حرای رود شور، شیرین و میناب، تالاب هامون، تالاب میقان، تالاب زریبار، تالاب گاوخونی، تالاب جازموربان، تالاب بختگان و تالاب خلیج گواتر و خور باهو

آموزش و ظرفیت‌سازی بیش از ۵۰۰ نفر از پرسنل سازمان حفاظت محیط زیست و بیش از ۴۰۰۰ نفر از کارکنان سازمان‌های ذیربط در سطح ملی، استانی و محلی

الگوسازی مشارکت جوامع محلی در احیای تالاب‌ها در قالب معرفی کشاورزی پایدار و فعالیت‌های تکمیلی از قبیل حمایت از معیشت‌های جایگزین، صندوق‌های خود زمان روستایی و مدیریت محلی منابع آب در ۱۱۰ روستای اطراف دریاچه ارومیه برای صرفه‌جویی در مصرف آب و تامین حقایق دریاچه ارومیه

صرفه‌جویی در مصرف آب و نهاده‌های کشاورزی (کود و سموم شیمیایی) از طریق تغییر رفتار کشاورزان در بکارگیری شیوه‌ها و تکنیک‌های کشاورزی پایدار به جای شیوه‌های سنتی و مرسوم در سطح مزرعه

تدوین و مصوب نمودن آیین‌نامه نحوه حفاظت، احیا و مدیریت تالاب‌های کشور در هیئت وزیران

تدوین استراتژی و برنامه اقدام ملی حفاظت از تالاب‌های کشور و ارائه آن به هیئت وزیران

افزایش آگاهی عمومی نسبت به ارزش‌ها و کارکردهای تالاب‌ها و نیاز به حفاظت از آنها از طریق:

- درج بیش از ۲۰۰۰ عنوان خبر و مقاله در روزنامه، مجله، وب سایت و شبکه‌های اجتماعی: **3000**
- مشارکت در بیش از ۳۰۰ برنامه رادیویی و تلویزیونی: **300**
- برگزاری بیش از ۵۰ مورد جشنواره و مراسم محلی: **50**

مدلسازی کاهش اثرات بلایای طبیعی بر تالاب‌ها از طریق تدوین برنامه مدیریت ریسک خشکسالی نوآورانه برای دریاچه ارومیه

حمایت از معیشت و زندگی جوامع محلی حاشیه تالاب‌ها با معرفی الگوهای معیشت جایگزین و ترویج مدیریت پایدار تالاب‌ها

طرح حفاظت از تالاب‌های ایران

حفظ تالاب‌ها: برای مردم، برای طبیعت

تالاب: زیست بومی ارزشمند

زیستگاه‌های تالابی یکی از با اهمیت‌ترین اکوسیستم‌های طبیعی کره زمین هستند که از دیرباز نقش بسزایی در توسعه جوامع اطراف خود ایفا نموده‌اند. منافع متعدد تالاب‌ها آنها را در زمره مهم‌ترین و ارزشمندترین زیست‌بوم‌های جهان برای حفظ تنوع زیستی و فرهنگی قرار می‌دهد به نحوی که بسیاری از تمدن‌های بزرگ بشری در حاشیه تالاب‌ها شکل گرفته‌اند. گوناگونی اقلیم و شرایط ویژه توپوگرافیک و زمین‌شناسی در ایران باعث شکل‌گیری انواع مختلف تالاب‌ها، از جنگلهای مانگرو و صخره‌های مرجانی تا دریاچه‌های وسیع نمک صفحه مرکزی و باتلاق‌های پست خزر، در کشور شده است به نحوی که به عنوان یک نمونه منحصر بفرد از ۴۲ انواع تالاب معرفی شده در دنیا ۴۱ نوع آن در کشور ایران وجود دارد.

توریزرها تنها به عنوان یک نوع از انواع تالاب‌ها به تنهایی ۳٪ از مساحت کره زمین را در بر گرفته‌اند.

۳٪

حداقل ۶ درصد از مساحت زمین را اکوسیستم‌های تالابی فرا گرفته است.

۶٪

توریزرها حدود ۳۰٪ از کل کره زمین که در زمین ذخیره شده است را در خود نگه می‌دارند، که این مقدار دو برابر کره‌ای است که در جنگل‌های سراسر جهان آندوخته شده است.

۳۰٪

تالاب‌های ساحلی (مانگروها، علفزارهای جزر و مدی) به طور متوسط ۴۵٪ میلیارد تن دی اکسید کربن در سال جذب می‌کنند.

۴۵٪

تالاب‌ها، زیستگاه ۱۰۰،۰۰۰ گونه جانوری آب‌های شیرین می‌باشند.

100,000

زیست بوم‌های طبیعی سالیانه حداقل ۳۳ تریلیون دلار ارزش خدماتی ارائه می‌دهند که ۲/۹ تریلیون دلار آن از طریق تالاب‌ها تامین می‌شود

33,000.....

ارزش وجودی تالاب‌ها تقریباً معادل ۷۰ میلیارد دلار در سال برآورد می‌شود.

70,000.....

بر اساس برآورد سازمان توریسم جهانی و کنوانسیون رامسر نیمی از مسافرت‌های بین‌المللی به مقصد تالاب‌ها خصوصاً تالاب‌های ساحلی انجام می‌گیرد که درآمد سالیانه ۹۵ میلیارد دلار را ایجاد می‌کند.

95,000.....

مشکلات و تهدیدات تالاب‌های ایران

علیرغم تلاش‌های انجام شده برای حفاظت و مدیریت تالاب‌ها، تهدیداتی نظیر موارد روبرو تالاب‌های ایران و جهان را تهدید می‌کنند.

از بین رفتن تالاب‌ها عواقب ناگواری را برای انسان‌ها و تنوع زیستی به همراه خواهد داشت که از این بین می‌توان به مواردی نظیر هجوم ریزگردها، تغییرات آب و هوا، از بین رفتن منابع پایدار آب، از بین رفتن معیشت روزمره مردم و اشاره کرد.

- توسعه ناپایدار در حوضه آبریز تالاب‌ها
- مدیریت نامناسب منابع آب
- فقدان رویکرد جامع نگرد در مدیریت تالاب‌ها
- تغییرات کاربری اراضی در سطح حوضه آبریز، حاشیه و درون تالاب‌ها
- تخلیه فاضلاب‌های شهری، صنعتی و کشاورزی بدون تصفیه مناسب
- بالا بودن میزان رسوبات جریان آب‌های سطحی
- خشکسالی‌های پیایپی و مدیریت نامناسب ریسک خشکسالی
- رقابت تالاب‌ها با سایر کاربری‌های مختلف جهت بهره برداری از منابع آبی
- ورود گونه‌های غیربومی یا مهاجم و از بین رفتن گونه‌های بومی

- بر اساس گزارش اتحادیه جهانی حفاظت، بیش از ۶۵ درصد تالاب‌های دنیا از سال ۱۹۰۰ ناپدید شده‌اند.
- به طور متوسط، سالیانه حدود ۱/۵٪ مساحت تالاب‌ها در معرض نابودی قرار گرفته‌اند.
- خسارت ناشی از تخریب و از بین رفتن تالاب‌ها ۳۰ تریلیون دلار در سال برآورد شده است.
- با از بین رفتن تالاب‌ها بسیاری از شهرهای ایران در معرض هجوم ریزگردها قرار گرفته‌اند.

دیگرام رویکرد زیست بومی

در ایران نیز بر اساس برنامه‌های چهارم، پنجم و ششم توسعه کشور، سازمان حفاظت محیط‌زیست با همکاری سایر دستگاه‌ها و ذینفعان اصلی موظف به پیاده‌سازی مدیریت زیست‌بومی شده است و در همین راستا استقرار این رویکرد مدیریتی برای تالاب‌های کشور در قالب طرح حفاظت از تالاب‌های ایران آغاز گردیده است.

راهکارهای حفاظت از تالاب‌ها: رویکرد زیست بومی

در طول بیش از نیم قرن فعالیت‌های حفاظتی، اولین رویکردها، مبتنی بر حفظ طبیعت و محیط زیست بدون هرگونه تغییر یا بهره برداری بوده است. این رویکرد در ابتدا موجب جلوگیری از تخریب محیط زیست را فراهم آورد. ولی به دلیل در نظر نگرفتن نقش انسان به عنوان یکی از اجزای زیست بوم، به تدریج در عمل با مشکلات عدیده‌ای مواجه گردید. در رویکردهای جدید حفاظتی از جمله مدیریت زیست بومی، نگاه ویژه‌ای به نقش انسان و معیشت او در اکوسیستم شده است و ضمن به رسمیت شناختن بهره برداری‌های خردمندانه، حفاظت از زیست‌بوم‌های طبیعی با در نظر گرفتن آثار توسعه و ارتباط بین اجزا در سطوح فراتر از مرزهای ظاهری و غالباً در سطح حوضه آبریز عملی می‌گردد.

روند تحول رویکردهای حفاظتی

ایران خشکسنگه کنوانسیون رامسر

برای حفاظت از این زیست‌بوم‌های ارزشمند، کنوانسیون رامسر، به عنوان قدیمی‌ترین معاهده بین‌المللی با موضوع حفاظت از طبیعت در جهان، در کشور ایران به امضا رسید. این کنوانسیون با تأکید بر رویکرد و نقشی که تالاب‌ها در تامین نیازهای جوامع انسانی ایفا می‌کنند، حفاظت از تنوع زیستی تالابی را به عنوان اصلی‌ترین هدف خود قرار داده است. کشور ایران، در شکل‌گیری کنوانسیون رامسر نقشی کلیدی ایفا نموده و جزء ۷ کشور نخستین بود که به عضویت کنوانسیون رامسر درآمد.

سال و محل امضاء	تعداد کشورهای عضو	تعداد و مساحت تالاب‌های ثبت شده در کنوانسیون رامسر	تعداد تالاب‌های ایرانی خائز اهمیت بین‌المللی	تعداد تالاب‌های ایرانی ثبت شده در کنوانسیون رامسر	مساحت تالاب‌های ایرانی ثبت شده در کنوانسیون رامسر
۱۹۷۱ - شهر رامسر، ایران	۱۶۹	تعداد: ۲۲۸۸ تا ماه نوامبر ۲۰۱۷ مساحت: ۲۲۰،۹۲۲،۰۳۴ هکتار تا ماه نوامبر ۲۰۱۷	۱۰۵ تالاب	۳۵ تالاب در قالب ۲۴ عنوان	۱،۴۸۶،۴۳۸ هکتار

